

Poštnina plačana v gotovini.

SVOBODNA

ŠT. 3

MLADINA

Vsebina:

Ivo Grahor: Pot generacije. — Alfonz Gspan: 1928.
— A. S.: Misli o slovenski kulturi. — Vladimir Premru:
Molče v večer sem šel. — Lojze Udè: Vojna med kraljevino
SHS in Italijo zaradi Slovencev? — Jiři Wolker: Sestra.
— Oton Berkopec: Ob pokopu. — Dušan Kermav-
ner: Rusija in mi. — ZAPISKI: Gledališki zapiski (Kreft).
Franu Albrechtu — uredniku »Ljubljanskega Zvona« (Košak).
Poslano (Sever). — PLATNICE: Zahvalno pisanje g. Franu
Albrechtu (Gspan). Antonu Oevirku (V. P., Mušketir).

**Uredništvo
in uprava:
Ljubljana
Miklošičeva
cesta št. 4**

1928

**Cena
5 Din**

SVOBODNA MLADINA

MESEČNIK ZA SODOBNA SLOVENSKA
KULTURNA VPRAŠANJA

„Svobodna MLADINA“ izide
osemkrat v šolskem letu in
stane letno Din 40—, za dijake
Din 30—; za inozemstvo Din
10— več

ROKOPISOV ne vračamo. —
Naročnino, reklamacije pošil-
jajte samo upravi: Miklošičeva
cesta štev. 4, Ljubljana.

Odgovorni urednik: Lojze Udè.

Urednika: Alfonz Gspan in Vinko Košak.

Izdaja za Konzorcij »Svobodne Mladine« v Ljubljani: Lojze Udè.

Za tiskarno J. Blasnika nasl.: Mihael Rožanec.

Vsi v Ljubljani.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Popravi sledeče napake v članku »Pravica samoodločbe do cepitve«:

Str. 5. vrsta 8.: bili porazdeljeni (ne porazveljavljeni).

Str. 6. vrsta 3.: Črtaj besedo: vsake!

Str. 7. vrsta 26.: ... gibanje neruskih; (ne vseruskih).

Str. 9. vrsta 5.: Primer odcepitve Norveške od Švedske
l. 1905.; (ne Švedske od Norveške l. 1903.).

Str. 10. vrsta 21.: nepoznavanje; (ne spoznavanje).

Str. 8. predzadnja vrsta od spodaj se glasi: tako o načinu
državne oblike kakor tudi glede sožitja itd.

J. D.

Tej številki smo priložili položnice. Plačajte naročnino! Sicer Vam bomo morali list ustaviti.

RAZGLAS.

Slovenska Matica namerava za leto 1929. obnoviti: »Knezovo knjižnico«. V ta namen vabi slovenske pisatelje, da ji pošljejo do 1. novembra 1928. leta rokopisov poljubne pripovedne vsebine na običajen način: z geslom pri spisu in s svojim imenom v posebnem pismu.

V Ljubljani, dne 28. januarja 1928.

Odbor.

Ivo Grahor:

Pot generacije

Predstavimo si leto 1918.

Zatirani, preganjani človek se je uprl in zarezal v boj dveh svetov najglobljo črto — zavest.

Človek-proletarec se prebudi, ni več suženj.

Prva njegova kretnja je prelom s kapitalistično kulturo. Že princip te kulture — profit — je pomenil zaničevanje, trajno ponižanje. Evropski proletarec je pri ročnem in duševnem delu čutil, kako se razkraja ob življenjskem principu družbe.

Izkoriščanje, nasilstvo, vojna.

Evropski proletarijat je bil celo desetletje v orožju. Ko je ustavil vojno, je bila njegova moč jasna, nepremagljiva. Proletarec v trenutku samozavesti ne pozna starega sveta, pozna le sebe, svoj svet. Zato je bila njegova beseda otroško jasna. Odkritosrčna.

Kulturni kapitalist je udaril otroka v obraz.

Beseda, ki jo je instinktivno izrekel evropski proletarec, je bila: človek. Ne suženj idealističnega sveta, ne nadčlovek Nietzschejev in kulturfilozofski.

Smo ljudje, ki še dihamo kapitalistično kulturo. Ljudi ne moremo obsojati za ono, kar so, kvečjemu za tisto kar hočejo biti. Zato je moja naloga, da se poglobim v stari svet in v razmerje do novega, kolikor je trenutno nam vsem možno.

I.

Zemlja, ki poraja kapitalizem kot imperializem, je vrhnja plast, zgornja plast človeške družbe. Meščanstvo. Meščanska plast je svoje življenje imenovala kulturo. Zanja že logično in čutno ne morejo obstojati dvomi, vprašanja o lastni upravičenosti. Meščanstvo je gospodarski organizator sveta. Z visoko tehniko je povečalo oblast nad naravo.

V meščanski družbi se je rodil nosilec revolucionarnih idej — proletarijat.

Meščansko kulturo uničuje njen lastni duh. Že ob Leninovi smrti, ko so meščanske finančne agenture v imenu kulturnega sveta že fiksirale oceno proletarskega gibanja, se je pokazalo, da je bila ocena napačna. Proletarsko gibanje je bilo izraz nove kulturne sile, ki je rabila in sama rodila voditelje. Kapitalist za-

ničuje proletarca. Zato ni videl v njem kulturne sile. Sprejel jo je s krvavim smehom.

V Nemčiji, Italiji, na Balkanu, v Angliji, na Poljskem, v Kini, Indiji...

Kapital poskuša aparate za hermetično zatiranje narodov. Meščanstvo vseh dežel prisostvuje eksperimentu. Tam ne vedo, da so na malega Slovence zavalili tri aparate. Zakaj ne vpije? Čudno.

Ne. Nič čudnega. Reveža je sram, ker ne ve kako reagirati na tri različne udarce iste sile. In če se oglasi, tedaj v SHS srbski, v Avstriji njemački, v Italiji talijanski.

V kapitalizmu ne poznajo slovenskega naroda, poznajo le hlapce in sužnje. Slovenska buržoazija se je temu morala prilagoditi. Slovenec ni človek, ni osebno prost človek in ne bo, dokler ga zastruplja ojačeni tok kapitalističnega duha.

S trikratnim zatiranjem je jakost tega toka trikrat povečana na potenco hlapčevstva. Na potenco naše kulturne preteklosti, sužnosti.

Evropa je razcepljena. Meščanska Evropa ni našla mesta za počasno umiranje. Univerzalna kultura, svet-enota je nasprotje stare Evrope. To spoznanje si je izkopal evropski meščan in s tem se hoče preroditi.*

Suženjski slovenski meščan ne more tako visoko. On ni tvoril, ne čuti odgovornosti. Raje umre. V naivnosti imenuje to smrt — zedinjenje. Asimilacija ni danes več samo renegatstvo. Je kulturno smrt. Začetek te poti vidimo že v razvoju slovenskega meščanstva pod Avstrijo.

Parola »K narodu« je kulminirala v klic »Svoji k svojim«! Tako si nabereš denarja, boš Nemcem enakovreden in prideš v nebeško kraljestvo meščanske kulture. Tako moramo razumeti smer našega izobraženstva: navzgor. Nekako s svetovno vojno se je to razmerje razgalilo.

Cankar je pri nas prelom. Ob Cankarjevem umetniškem dualizmu trpi slovenska mlada generacija. Toda Ivan Cankar je bil daleč pred nami, kljub temu da počiva že 10 let pri svojih prijateljih. Sam, brez značilnih predhodnikov je nastopil proti hlapčevstvu, rodoljubarstvu in klerikalizmu. In ni treba teorije pri Cankarju. Vse njegovo delo je jasno, ker v bistvu instinktivno. Bil je tako močan, da ga ni mogla nobena stvar izruvati. Čutil je: sinteza nad nami — zaslužnjevanje, sinteza v nas — hlapčevstvo.

Upor, ki ga je izrazil slovenski človek, se imenuje Cankar. Njegova pot je izobrazba, je Cankarjevo bivanje med delavci. Mejnik instinktivnega upora je krvava Zaloška cesta.

Konec slovenske tragedije se vrši brez Cankarja.

Slovensko meščanstvo je v kontraktualni službi Jugoslavije (aparat št. 1) in si deli novi fevd — Slovenijo bratsko s finančnim

* Nemška Kulturfilosofie: Kayserling, Scheller.

kapitalom vseh nacij. V Avstriji je deutschgesinnt. Italija ne sprejema — po Bandeljevem slučaju — temveč prisili v službo.

Ob zaključku socialne diferenciacije se po zakonu kapitala kontrakt sploh ukine. Začne boj za oblast.

V tej perspektivi se odigrava zadnja točka parlamentarizma v Jugoslaviji. Boj za mase je najhujši v Sloveniji. Bistvo mu je, da neorganizirani delavec in kmet še enkrat odslužita kot politični materjal.

Vidimo, da o narodni samozavesti naša preteklost molči. V sedanji kloaki o samozavesti ni govora. S tem je naš pogled v Primorje prost.

Samostojnost Slovenije, osvoboditev, je problem, ki ga je slov. buržuazija preskočila oz. spravila v diplomatsko miznico. Da to ni rešitev, bo vsakomur jasno. Ne more biti rešitev, ker naš narod ne more danes umreti in vstati od mrtvih za boljše dni. Ker našemu meščanstvu ta problem ni ugajal, se Slovenci nismo dvignili niti do obrambne organizacije. Vsi pozivi so ostali brezuspešni. Organizacije z vodstvom, ki bi predstavljala sintezo naših narodnih teženj, ni bilo. Pač, vodstvo je ostalo v rokah gospode, in to ne le eno. Vodstvo liberalcev, vodstvo klerikalcev. Boj se je namreč v Primorju nadaljeval in v njem za novo orientacijo ni smisla. Edino to naj omenim: Sokol in Orel sta se v Primorju združevala, toda od tal navzgor. Medtem ko naše meščanstvo kulturno ni hotelo biti aktivno, samostojno slovensko, se je naše ljudstvo borilo za novo smerjo. Tako smo imeli l. 1924., po velikih fašist. nasiljih v Italiji, že močan slovenski del socialno-revolucionarnega pokreta.

Naše ljudstvo se mora tam neorganizirano braniti pred napadi fašizma. V moderni gverilji je naš kmet vsaj moralni zmagovalec, medtem ko je meščanska politika doživela katastrofo. Notranja posledica je neke vrste prijateljstvo med primorsko in laško buržoazijo. Zunaj je slov. politika izgubila vse oporne točke. Kongres narodnih manjšin je propal. Zanimanje v Jugoslaviji je za ta problem minimalno, praktično brezpomembno.

Slov. meščanstvo je, kakor tu, dvoživka na tradiciji liberalizma in klerikalizma, hkrati pa meščanstvo zatiranega naroda. V posamezni struji gre polom na račun okorele hierarhije. V razmerju obeh struj do vladajoče buržoazije, oziroma oblasti pa je polom zakrivila nesposobnost našega meščanskega vodstva.

Slovenska buržoazija, ki se je tako lahko odpovedala vodstvu slovenskega naroda, slovensko izobraženstvo, ki se tako malo zanima za naše življenjske probleme, slovenski inteligent, ki je postal fašist, itd. so pojavi meščanske kulture. Slovenska učiteljica — denuncijantka lastnih kolegov... Tu je jasno, da smo doživeli popoln zlom slovenskega narodnega čuta. To je možno le kot produkt tuje, slovenskemu narodu tuje vzgoje. In zdaj lahko razumemo skok naše buržoazije iz Avstrije v Jugoslavijo. Njej se je zdelo, da vse vrednote in nevrednote, ki jih je avstrij-

ska šola vcepila v naš narod, zadoščajo tudi po osvoboditvi. Tolmačila je zase razredno točno.

Slovensko meščanstvo ni moglo izvesti narodne organizacije v Avstriji. V 20. stoletju je tudi noče, ker je njegova razredno internacionalna zavest večja od narodne. Zato se slovensko meščanstvo navdušuje za imperialistično Zvezo Narodov v momentu, ko se radi bon-tona sramuje propagande proti kulturnemu nasilju v Italiji. Zato se meščanstvo navdušuje za dedščino francoske kulture in z Otonom Župančičem manifestira k diplomatskim spletkam. Zato se slovenski klerikalizem zgraža nad Sovjetsko Rusijo, ki je uvedla samoodločbo narodov, in se isti klerikalizem smatra za predstavitelja slovenskega naroda v hipu, ko služi Cerkev fašizmu in socialnemu zatiranju.

O, ne kakor je hotel prikazati Vodušek v svojem predavanju in članku, da Slovenci nismo etični, ker zavestno pustimo drugim, da nas vladajo. Drugače je. Slovenska buržoazija je porabila vsak trenotek, da si je našla zaveznikov, ki nas zatirajo. Enkrat liberalci, drugič klerikalci. Buržoazija se v boju za oblast pač zamenjuje.

II.

Slika slovenskega meščanstva, kolikor je tu načrtana, nam stavi neko vprašanje. Kje je naše izobraženstvo, kako upošteva navedena vprašanja? Od »spomenice kulturnih delavcev« ni več duha o teh bitjih. Če niso znali nič drugega, tedaj čast Župančiču, ki spomenice ni podpisal.

Izobrazba je odpirala le pot v poklic. Naša resnica je kruta preteklost. Naš inteligent je bil hlapec. Nihče ni tako podvržen tujemu vplivu kot je bila naša mladina pod nemško kulturno premočjo. Niti čutili nismo več, kakor bi bila nekaj naravnega. A kdo si upa trditi, da je imela avstrijska vzgoja kaj skupnega s slovenskim narodom?

Prosto trdim, da je bil ves slovenski narod vzgojen v nemško-kapitalističnem duhu. Imeli smo nemško ljudsko in srednjo šolo s slovenskim učnim jezikom in jezuitsko moralo. Imeli smo literaturo, ki se je le ob velikih potresih otresala hlapčevstva. Imeli smo javno mnenje Lajbaherce in Tagespošte. Imeli smo znanost brez zgodovine in sociologije, vso pa v nemškem originalu.

Kaj nam pomaga slovenski velikan nemške slavistike Miklošič na mestu cesarja Franca Jožefa? Kaj nam pomaga Krek, kadar je sluga Cerkve in države? Kaj nam pomagajo talenti v tujini, treba nam je ognjišča.

Mi ne kličemo parole »K narodu«. Mi iščemo svobode. Kakor naše ljudstvo in še bolj smo zatirani mi, ki bi morali zrasti in povedati našo besedo.

Kdo je zapravlil našo svobodo? Ne vprašujmo. Zadošča nam eno ime: kapitalizem. Naša buržoazija. Od nje jo — logično — moramo zahtevati. In mi nismo pripravljeni. Ali smo tisto, kar nas imenuje ljudstvo, smo izobraženci? Ne. Slovenci še nismo

imeli izobražencev, ker nismo imeli generacije, ki bi si znala vzeti izobrazbo. Izjeme so v naši dobi brez pomena. Nihče ne more izraziti onega, kar je pridobilo človeštvo s težkim trudom. Nihče ne more sam delati za vse one, ki jim je kapitalizem vzel sredstva za udejstvovanje.

V generaciji, ki ne more osvoboditi golega človeka, ne bi mogel živeti človek kakor smo mi, še plahi in sebični. Naša generacija mora stati s človekom. Da, naša generacija mora biti socialna v naglobljem smislu. Razumeti mora človeka, ne sme mu biti ozkosrčna. Ne sme biti lokalna, patriotska. Mi ne govorimo o Primorcih kot ljudeh, ki slučajno govore slovensko, ne govorimo kot nacija o interesni sferi, ki smo jo izgubili in jo še lahko pridobimo, če Primorci ohranijo jezik. Mi govorimo o Primorcih kot o ljudeh, ki ne morejo živeti brez nas in mi ne brez njih, kajti človek je v boju.

Mi ne očitamo kapitalističnemu svetu ničesar. Gospodarjem ne smeš predlagati računov — razen ob svetovni revoluciji.

Naše delo zahteva od nas, da smo celi ljudje, da smo generacija. Mladina je pokret ali pa je sploh ni. Mladina mora dati slovenskemu ljudstvu delo in svobodo — ekvivalent za njegovo tisočletno tlako.

Pričakujemo uspeha le tam, kjer se bomo borili tudi sami, v polni zavesti vsega dogajanja in na točni analizi svetovnega razvoja. Smo člen v osvobodilnem pokretu zatiranih narodov, ki je imel I. kongres lani v Bruslju. To je začetek odločnega, etično fundiranega pokreta. In tu smo eno z vsem zatiranim človeštvom v skupni borbi proti kapitalizmu.

Kako nastaja nova, svetovna kultura, kako pojde slovenski narod v življenje, to je naš problem in naše merilo.

Alfonz Gspan:

1928

Februar.

Črne megle rasto iz ravnine,
drobno prše na ilovna tla.

Poldne zvoni,
predmestje je temno,
za okni je luč
rdeča ko kri.

Nad mizo je sklonjen otrok
in piše nalogo,
solza zaliva okorno pisavo,
mati je žalostna.

Zrak drhti.

— Deset let
 sem vaju plašno obletaval,
 deset let sem molčal
 s svincem v glavi,
 rekli so, da sem prelomil besedo
 in da sem na Ruskem drugo vzel,
 da sem premožen, da imam deco...
 Jaz pa sem vaju plašno obletaval.
 Čul sem vse tvoje vzdihne, Marija,
 čul sem grozečo kletev otroka,
 jaz pa sem molčal s svincem v glavi
 globoko pogreznjen v mrzlo prst.

O, kako rad bi sporočil resnico,
 pa se je vse tako hitro zgodilo,
 pal sem na zemljo
 z obrazom na kamen,
 da je še krik v grlu zamrl...
 Deset let,
 dolgih let
 sem vaju molče obletaval,
 saj si me slútila žena, Marija,
 jaz pa ti nisem roké mogel dati... —

Samotna je soba,
 vrata se niso zganila,
 luč trepeta
 kakor od leta metuljev,
 mati je žalostna,
 otrok vzdihuje.
 Zunaj je črna tema.
 Februar.

A. S.:

Misli o slovenski kulturi

Zunanja kriza slovenskega kulturnega življenja postaja akutna tako, da je trenotek ugoden za nastop različnih kulturnih revizorjev, ki spravljajo v hudo zadrego celo naš kulturni areopag z akademijo vred. Toda malokdo pomisli, da more kultura bolehati le na svojih razvojnih temeljih in da so vsi zunanji znaki te bolezní posledica njenih notranjih, organskih zastojev, ki nastajajo takrat, ko se začne vrednotiti kultura zaradi kulture, to se pravi, takrat ko ne odločuje kot cilj večnega kulturnega razvoja življenje samo, temveč neke kulturne pridobitve, ki so bile na gotovem razvojnem štadiju življensko nujne, dočim so sedaj le zgodovinsko. Usodepolna je lahkomišelnost, s katero se pri nas obravnava problem narodne kulture, ko prehajajo publicisti in

znanstveniki preko vseh bolestin razdorov in notranjih protislovij na katerih boleha naše trenutno kulturno stanje, na dnevni red, priporočujoč različne kulturne nadomestke nemškega, ruskega ali francoskega izvora.

Proti tej neurejenosti in neorganičnosti našega sodobnega kulturnega stanja, ki je karakterizirano po dejstvu, da hlastamo teoretično in praktično po razrešitvi problemov svetovne kulture in smo slepi za neobhodne potrebe našega narodnega življenja, vstaja mladina, ker je prepričana, da je edini in večni kulturni vir človeško življenje, ki si v kulturi ustvarja gibalo in vodilo k pravi življenski socialnosti. Dosedaj je večina naših kulturnih ljudi nosila v svoji duševnosti kulturni ideal, ki ni organično izvirjal iz našega življenja, temveč je bil v sili posnet po tujem vzoru. Ob njem, oziroma poleg njega so skušali sorazmerno in v skladu s slovenskimi kulturnimi potrebami, kakor so jih oni pojmovali, graditi kulturo za Slovence. Res je, da so največji duhovi slovenstva, premagani od življenske resničnosti, dosegli najvišji nivo slovenskega življenja, vendar je danes potrebno povedati, da je kultura posledica vsestransko razvitega življenja, individualnega in splošnega.

Mladina, ki je dorastla po prevratu je bila z razsulom starih kulturnih vrednot na razpotju. Njen del je iz političnih vzrokov navidez zavrgel dotedanje kulturne smernice in si je prizadeval ustvariti nov jugoslovanski kulturni ideal, ki bi naj postal enak meščanski kulturi evropskih narodov in bi bil neki spoj skupnih kulturnih sil vseh treh jugoslovanskih narodov. To stremljenje, ki je zaradi svoje nenaravnosti moralo biti krivično kulturnim dejanjem vseh treh jugoslovanskih narodov v preteklosti, je kmalu izgubilo ves svoj smisel, ker je v bistvu nasprotovalo osnovni ideji vsakega kulturnega razvoja, ki zahteva, da se naj ta vrši v skladu z dejanskimi silami in smernicami, ki oblikujejo posamezne narodne, oziroma človeške skupine od prvih kulturnih početkov v bodočnost naprej.

Druga struja, ki se je izoblikovala kot reakcija na prvo, je instinktivno zadela boljšo pot. Vzorovala se je pred vsem na izsledkih naših kulturnih in literarnih zgodovinarjev, ki so ji odkrili veliko delo, ki ga je izvedel naš narod v preteklosti, ko ni zatajil svojih večnih in neizprosnih zmožnosti, ustvariti iz sebe in sveta umsko in emocionalno logične organizacije, v kateri bi naj v svrhu ekonomične izrabe in racionalizacije doživljali, presnavljali in poustvarjali evropske kulturne dobrine ljudje slovenskega pokolenja. Ako pomislimo, da se je slovenski narod z veliko delavnostjo izvil grozeči poplavi nemške, oziroma italijanske kulturne premoči, dasi se kratkovidnežem dozdeva, da je bil s tem kršen zakon ekonomije, ki je že od antike preko sholastične filozofije do moderne tehnike — najvažnejši zakon kulturnega razvoja, (saj nam kažejo številni zgledi, da so naši ljudje s prestopom v razvoj tuje kulture, dosegli velike uspehe),

se nam tako odkrije vpogled v skrivnostno strukturno organizacijo naroda samega. Narod je ona skupina človeštva, ki hoče, oziroma more skupno doživljati in poustvarjati elemente psihičnega in kozmičnega značaja v sklenjene organske tvorbe, ki so sicer snovno in vsebinsko sorodne kulturnim tvorbam ostalih narodov iste kulturne naperjenosti, razlikujejo pa se od njih po tektonski in strukturni kvaliteti, predvsem pa po doživljajski kvantiteti. Slovenska kultura, ki sicer na eni strani razodeva toliko snovnih in vsebinskih sorodnosti, in celo izposojenosti, se nam pri smotrenejši preiskavi kaže, kot popolnoma svojevrstna reakcija in edinosmiselna ustvaritev in poustvaritev slovenske duševnosti v snovi in vsebini evropske kulture.

Zato je ta struja slovenske mladine v svoji zasnovi zagrabila pravo smer, dasi ji, kakor uči sedanost, ni šla do dna, temveč je samo proklamirala stremljenje doseči ta cilj. Preveč pa jo mamijo klici iz tujih kulturnih taborov, veruje v neki novi slovanski mesijanizem in ne ve, da je najtesnejša in najorganičnejša zveza z lastnim narodom, prvi predpogoj za uspeh svetovnega bratstva, kakor se tudi vsaka svetovna revolucija prične pri izoblikovanju lastnega jaza. V sijaju absolutne okrepitve svojega istinitega življenja doživi človek elementaren in večni spoj s človekom in s svetom.

Tretja struja sedanje slovenske mladine je navidez izšla iz istih virov, kakor druga, dasi se je kmalu odkrilo, da nje niso vodili zakoni narodnega, oziroma občečloveškega večnega kulturnega razvoja, temveč činitelji gotovih že davnaj izoblikovanih kulturnih vrednot: religije. V tem novem religioznem stremljenju naših dni, ki za našo mladino nikakor ne poteka iz istinitega narodnega verskega čuta, kajti slovenski človek, v kolikor doživlja religijo, jo doživlja le še kot socialno regulacijsko sredstvo, oziroma kot nekako estetsko doživljanje, daleč pa mu je vsako mistično napihovanje preprostega in veličastnega dejstva, da na gotovi stopnji človeškega kulturnega življenja prevladuje sintetični način duševnega življenja nad analitičnim. (Vsak pa je bedak, ki žaluje za dejstvi, ki jih je premagal razvoj sam). Zato je jasno, da bo res kulturni napor in boj te struje naše mladine, ki je navidez najmočnejša, rodil le tam sadove, kjer se bo stikal z večnostnim kulturnim razvojem naroda samega. Ves import tuje kulture pa naj se vrši iz Moskve ali pa iz Kölna, oziroma Rima pa bo kmalu prenehal, kakor hitro odkrijemo podtalne studence in vire lastnega narodnega kulturnega snovanja, ki so itak v večnem stiku z vsem ostalim svetom.

Nekako neznano je sedanjemu našemu svetu, da je vse najrazličnejše pisarenje in debatiranje in pridigovanje prazno, kajti prav to dvojno življenje, ki ga naša mladina živi, enega v javnosti in v idealizmu, drugega pa v istinitem življenju in v materijalizmu, je nevarno. Življenje je samo eno, ki je onstran literature, politike in religije v lastnem duševnem in telesnem

življenju, ki se tako usodno prepleta z življenjem naših soljudi. In zato je prvo dejanje in zadnje beseda.

Ljubiti je treba življenje, kajti edinole v njem nam je vse dano, takrat kadar ga živimo v skladu s stremljenjem odrešiti človeško življenje.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Vladimir Premru:

Molče v večer sem šel

Dekle —
 ko je noč v očeh,
 tvoje bele roke čašo grenkobe objemajo.
 Iz nje
 kapljo za kapljo grenkobo zajemajo,
 jo mojemu bolnemu srcu dolivajo —

Ni čuda,
 da so iz njega pognale rože krvave,
 ki kot rosnate trave se v solncu solzijo.

Lojze Udè:

Vojna med kraljevino SHS in Italijo zaradi Slovencev?

V članku »Boj za priznanje slovenskega naroda s kralj. SHS in Slovenci izven njenih mej« sem opozoril na psihološko dejstvo, da nekatere ljudi odvrča prav ozir na Slovence pod Italijo od borbe za samostojno združeno Slovenijo. To psihološko dejstvo se zlasti izraža v vsakoletnih govorih in člankih 12. novembra. Tudi ljudje, ki sicer govore o slovenskem narodu, se ta dan izogibajo tega izraza, ali pa govore naenkrat celo o slovenskem plemenu in o »jugoslovanskem narodnem organizmu«. Oči vseh so ta dan uprte v Belgrad.

Katera končna, zamolčana misel je tedaj v besedah, zlasti povprečnega slovenskega inteligenta? No, ta, da bo Belgrad z vojno osvobodil Slovence in Hrvate pod Italijo. V našem dnevnem časništvu, v publikacijah »Jugoslovanske Matice« in v govorih slavnostnih govornikov je bila ta misel parkrat celo čisto odkrito izražena.

Oni ljudje, ki govore sicer o slovenskem narodu, zagrešujejo s tem zopet tisto hinavščino, katere je slovensko življenje polno in ki jo je mogoče izraziti takole:

Narod smo, toda le toliko časa, dokler nam ni treba priznati tudi dolžnosti naroda.

Drugič je jasno, da gre tu za prav tako osvoboditev kakor je osvoboditev nas, ki smo že v kraljevini SHS razkrojeni in v sebi slabotni bolj, kakor smo bili kedaj, gospodarsko izkoriščani ter v zgrajevanju svojih kulturnih institucij ovirani nič manj, kakor v bivši Avstriji. Oni, ki sicer toliko zabavljajo čez osvobojenje Slovencev v kralj. SHS, zagreše torej veliko nedoslednost, ako govorijo o osvobojenju Slovencev in Hrvatov izpod Italije po istih činiteljih, ki da so bojda osvobodili nas.

Tretjič pa se vsi skupaj, ki mislijo, da more priti posebej in samo zaradi zatiranja Slovencev in Hrvatov pod Italijo in sploh zaradi slovenskega ozemlja do »osvobodilne« vojne med kraljevino SHS in Italijo, hudo motijo.

O tem hočem govoriti v nadaljnjem.

Premislimo upravičenost tega pričakovanja samo po njeni politični možnosti in ne po njeni etični vrednosti ali nevrednosti. Kaj nam torej kaže glede tega tok političnih dogodkov in dejanska razporejenost političnih sil?

Vojne, kakor znano, nastajajo iz konfliktov interesov, rečimo: vitalnih interesov. Kedaj moremo in smemo govoriti o vitalnih interesih, to je seveda težko določiti, ker je to ocenjevanje zavisno mnogo bolj od subjektivne dispozicije prizadetih, kakor pa od objektivne tehtnosti. Žal, da je tako. Sicer pa o tem teoretično splošno obširneje razpravljati v tej zvezi itak nimam namena. Če tukaj ne upoštevam tudi borbe med francosko in angleško zunanjepolitično orientacijo kraljevine SHS (v zvezi z bančnim ali finančnim kapitalom teh dežel), ki je za nastajanje konfliktov med kraljevino SHS in Italijo le sekundarnega pomena (čeprav ne tudi za nadaljnji razvoj konflikta do eventualne vojne), imamo v našem primeru v glavnem troje osebnih činiteljev, od katerih v prvi vrsti zavisijo nastajanje takih konfliktov in s tem vojna nevarnost: Slovence, državno zvezo v kateri so (kraljevino SHS) in fašistično Italijo. Da smo Slovenci v ostrem sporu s fašistično Italijo, je razumljivo. Položaj naših rojakov v Italiji je tako obupen, da je vsako iskreno prijateljstvo med nami in fašistično Italijo nemogoče. Razen tega obstoji oster konflikt gospodarskega interesa Slovenije kot celote, ki gravitira k Trstu, z interesom italijanskega Trsta, ki hoče imeti italijansko zaledje. Ta konflikt nosi v sebi brez dvoma zarodek vojne. (Ponavljam še enkrat, da ne preišlujem tukaj etične strani tega vprašanja, odgovornosti pred človeštvom za izzvanje take vojne, temveč le politično možnost take vojne po omenjenih treh činiteljih). Zmotno je le, da Slovenci mislimo, da Srbi čutijo za zatirane Slovence in Hrvate isto kakor mi in da imajo isti interes na po Italiji anektiranem slovenskem ozemlju kakor mi.

Videli smo: Zunanjepolitični činitelji kraljevine SHS so z lahkoto govorili ob vsaki priliki in nepriliki o prijateljskih čustvih do fašistične Italije. Skupina srbskih študentov se je šla celo poklonit Musoliniju. Srbska žurnalistična in publicistična

javnost le površno in mimogrede beleži nasilja Italije nad Slovenci in Hrvati. Pravijo: Suverenost Italije, nemožnost vmešavanja v njene notranje zadeve. Vse one, ki tako govore, pa vprašam: Ali morete z isto mirno gotovostjo trditi, da bi v primeru, če bi namesto Slovencev in Hrvatov ostalo pod Italijo toliko Srbov, naši zunanjepolitični činitelji in srbska javnost kazala zanje prav takšno brezbriznost, kakor jo kaže za Slovence in Hrvate? Ali bi morda vendarle ne poizkusili pomajati malo na suverenosti Italije, zainteresirati in mobilizirati evropsko javnost za to vprašanje, kakor je upal to napraviti za južnotirolske Nemce v avstrijskem parlamentu kanceler Seipel 23. febr. 1928. ter dela to enodušno že ves čas sem celokupna nemška javnost v Avstriji in Nemčiji, ob neprikritih simpatijah Stressemanna?¹ (Vprašujem radi boljšega razumevanja, kaj da pomeni neposredna narodna zainteresiranost na stvari za neko akcijo, čeprav se zavedam, da v primeru, če bi bivali na anektiranem ozemlju Srbi, sploh ne bi bilo Rapalla, ker bi že v Parizu prišlo do drugačne odločitve.) Gospodarsko-geografično pa srbske pokrajine tudi gravitirajo čisto drugam kakor k Trstu. Manjka torej tudi prave objektivne zainteresiranosti za stvar. Da bi torej samo zaradi zatiranja Slovencev in Hrvatov pod Italijo, iz volje osvoboditi jih (tako seveda, kakor smo osvobojeni mi), kedaj prišlo do vojne med kraljevino SHS in Italijo, na to misli le kak politični analfabet. Če bi jo hoteli Slovenci izzvati, bi naleteli v Belgradu na ravno tak odpor kakor v fašističnem Rimu (razpust Orjune v ljubljanski oblasti!). O vsem tem govorim seveda le, da izčrpno premotrim vse eventualnosti, ne da bi hotel reči, da tako vojno, v kateri bi mogla biti sicer tudi dana prilika, da oživotvorimo naš politični cilj: samostojno, združeno Slovenijo, želim. Tem bolj iskreno moram to poudariti, ker izzvanje vojne med kraljevino SHS in Italijo res ni zavisno od volje Slovencev. Še jasneje bo to razvidno iz nadaljnjega.

V tej zvezi se je treba dotakniti le še vprašanja, ali bi mogel izzvati tako vojno pritisk na Slovenijo v mejah kraljevine SHS, težnjo imperialistične Italije še po nekaterih njenih delih. Mislim, da ima vsak strah svoje meje. Glavni tribut smo Slovenci rimskemu imperiju že plačali. Da bi radi trboveljskih rudnikov (kakor namigava dr. Korošec in plaši Slovence zlasti časništvo SLS) hoteli Italijani našo zemljo s še par stotisoči Slovencev v

¹ »Slovenec« 1. marca 1928. n. pr. prinaša tole poročilo, »Milan, 29. febr. 29. febr. (Tel. »Slov.)« Turinska Stampa se bavi z incidentom med Italijo in Avstrijo in beleži stališče, ki ga k temu incidentu zavzema jugoslovanska javnost. List pravi da srbski tisk razpravlja o sporu med Italijo in Avstrijo precej zmerno, dočim stoji slovensko in hrvatsko časopisje popolnoma na strani Avstrije (podčrtal jaz)...» Ali se zavedamo Slovenci, kaj da ta ugotovitev v današnji situaciji za nas pomeni? Ali se ne bi v tej situaciji morala zaradi Slovencev in Hrvatov pod Italijo tudi srbska javnost odločno postaviti na stran Avstrije, če bi bili Srbi res en narod z nami, t. j. če bi čutili isto bol kakor mi?

meje svoje države, da bi radi teh rudnikov morda celo riskirali novo svetovno vojno, v tem je že nekoliko preveč pretiravanja. Celo takó imperialistična država, kakor je fašistična Italija, skuša in mora pred društvom narodov čuvati neki videz objektivnega in pravičnega postopanja. Meje so vendarle mnogo bolj nedotakljive, kakor nekateri v svojem brezmejnem strahu mislijo. Tudi pogled na zemljevid, premišljevanje geografske in politične lege Italije ter politični dogodki zadnjega časa (nettunske konvencije, tiranski pakt) nas poučijo, da more biti in dejansko je glavni pritisk imperialistične Italije danes obrnjen na utrditev prevlade na Jadranu in posebej Otrantske ceste. Najvažnejši slovenski del ozemlja za tako utrditev pa že imajo. Moremo torej reči: Samo radi zatiranja Slovencev in Hrvatov pod Italijo ali radi Slovencev sploh vojne med kraljevino SHS in Italijo ne bo. (Nesmiselno je torej tudi govoriti, da je od takega ali drugačnega zadržanja Slovencev nasproti Belgradu zavisno, ali pride do »osvobodilne« vojne ali ne.)

Do vojne med kraljevino SHS in Italijo more priti pač iz čisto drugih vzrokov, kakor radi pritiska Italije na Slovence. Premišljevanje kravala, ki so ga napravili zunanjepolitični činitelji kraljevine SHS in srbska javnost ob priliki tiranskega pakta, nas more poučiti, kaj pomeni za nastajanje konfliktov in za nevarnost vojne med kraljevino SHS in Italijo neposredna narodna in gospodarsko-geografična zainteresiranost Srbov. (Vpiti je slovenskega časništva ob tisti priliki samo dokazuje, pod kakšno sugestijo da živimo Slovenci). Kaj se je vendar zgodilo tako strašnega s tiranskim paktom? Brez dvoma nekaj hudega. Italija si je s tem paktom zagotovila v Albaniji svojo prevladujočo pozicijo nasproti srbskemu in vsakemu drugemu vplivu (nekak dejanski protektorat) in postavila novo trdnjavo za prevlado na Jadranu. Toda — saj je Albanija tudi že pred tem paktom zapirala Srbiji pot do Adrije, bila priznana tudi od kralj. SHS kot samostojna država in ima kot taka torej pravico do sklepanja pogodb s komurkoli. Če pod Zogujevim režimom ni pravilno pretehtala in ocenila svojih interesov, bo sama najhuje trpela. Je koncem vseh koncev po principu suverenosti to vendarle predvsem nje na zadeva. Odkod in čemu torej tako hrupna skrb za »suverenost« te tujerodne in drugorasne države? In dalje: ali odrezanost »bratske«, »istorodne« Slovenije od Trsta, požiganje slovenskih domov in zatrtje vseh slovenskih šol, društev in organizacij pod Italijo — ni nič? Kaj nas mora bolj boleti: ali razdeljeno slovensko narodno telo, ponižan, zatiran človek, kakor je Slovenec pod Italijo, ali pa kršenje nekkih drugih več ali manj nasilno skontruiranih interesov v Albaniji? In vendar: zaradi Albanije toliko vpitja, zaradi Slovencev in Hrvatov pod Italijo pa nič. S tiranskim paktom šele so se zaostрила nasprotja med kraljevino SHS in Italijo do sedanje ostrosti. Ker gre od tega trenutka dalje za neposredno srbske interese,

to je edino možna razlaga; v dvojnem pomenu: s tiranskim paktom so bili najbrž prekrizani neki upi ali morda celo načrti nekaterih srbskih krogov glede notranje ureditve Albanije (o, ta suverenost!) in drugič: v Albaniji so bili zadeti Srbi ob boku tiste dežele, zaradi katere postanejo nervozni, če le samo slutijo neko nevarnost. Z utrjevanjem prevlade na Jadranu posega namreč Italija neposredno v boj za prevlado na Balkanu, boj za prevlado na Balkanu pa je boj za Makedonijo (Solun). Vsa zgodovina to dokazuje. Tako smo Slovenci po drž. zvezi, v kateri smo, potegnjeni v vrtinec borbe, ki je po merilu globokega čuta slovenske kulture za človečanstvo, pravičnost, že a priori sumljive vrednosti. Če obstoji vojna nevarnost med kralj. SHS in Italijo, obstoji tudi med tema dvema državama v prvi vrsti zaradi Makedonije, vsled konflikta raznih imperijalizmov v tej deželi in na ozemlju v njeni neposredni bližini, v Albaniji, ne pa radi nas Slovencev, radi kakega ogorčenja Srbov nad zatiranjem Slovencev in Hrvatov pod Italijo ali radi slovenskega ozemlja sploh. Da bi ne pozabili nikdar, kako, v kakšnih etapah se ta konflikt razvija! Če kažejo pri tem zunanjepolitični činitelji kraljevine SHS tudi veliko kratkovidnost in mislijo, da morejo pritisk fašistične Italije na centralni Balkan oslabiti z žrtvovanjem vitalnih interesov Slovenije in Dalmacije (pred kratkim so pisali časniki o novem prijateljskem paktu z Italijo, v katerem da se obvezuje kraljevina SHS, da bodo nettunske konvencije ratificirane), je to že postranskega pomena; čeprav — umljivo — to dejstvo našo nejevoljo in nezaupnost še povečuje.

Saj ne tožim. Čut odgovornosti Slovencev pred človeštvom mora biti vsaj tolik, da Srbov ne bomo pregovarjali, da naj zaradi nas začnejo vojno z Italijo; kar bi bilo po zgorajšnjih ugotovitvah tudi brezuspešno. Razven tega pri vseh teh nesporazumljenjih s Srbi nimamo opraviti samo s silami, o katerih moremo reči, da so zlobne, in proti katerim se moramo boriti, temveč tudi s takimi, o katerih ne moremo reči niti da so zlobne niti da niso zlobne, temveč gre pri njih samo za pogum, da jih priznamo in da gremo v smer, v katero nam kažejo, da bo vodstvo naše usode res kar najbolj trdno v naših rokah.

Bedimo, stojmo na straži!

Jiří Wolker:

Sestra

Kakor devica Marija si, ljubica. Kajti iz ljubezni se nama bo rodilo dete. In sedaj, ko je še skrito pod tvojim srcem kakor zvonar pod rdečim zvonom, ti povem eno izmed tisočernih prigodb. Pravijo, da morajo biti krog nosečih žen samo lepe stvari; jaz pa bom položil pred tebe žalostne in brezupne, kakor so brezupni polomljeni stolci v zakotnem hotelu, kajti najino dete se ne sme roditi za svojo lepoto, ampak za odrešenje vsega sveta.

*

Moja setra je bila kot otrok podobna vsem rožam. Ne vem, kako se imenujejo otroci, kajti, tudi za vse rože ne vem, kako se imenujejo. Igrala se je s cunjico in z vretencem. Oh, to je nevarna igra za otroke. Siromašni otroci imajo zelo veliko fantazijo. Siromašni otroci znajo delati čudeže. Cunjice in vretenca so jim angelci, vojaki in najlepše punčke.

Po mestu pa hodijo berači. Premikajoči se dimniki so in sajaste oči imajo. Ko nam je šestnajst let, postane mraz po vseh sobah, kajti ni nam več mar za angela in punčko, za vojaka pa so potrebne rdeče ustne, nožice ostre kakor sablja in prsi kakor dve zvezdi.

»Gospodična, za vsak slučaj bi vas spremil.«

Na svetu sta dve mesti: dom in plesišče. Plesišče se vrti kakor svet, veliko dima je tam, veliko lepote in veliko mož z gorečimi očmi. Dom je okno, razdejana postelj in vzdihujoče materine roke.

»Spremite me domov!«

Sestro bi bolelo. Iz lepšega na slabše ima človek zmerom rad, da ga kdo spremlja.

Vojak, noč in dekle. Sestra, to noč se še gode čudeži. Če jo primete za roko, postane lahko vretenca, ali morda punčka z modrimi očmi. Toda, saj vse nič ne pomaga. Iz lepšega gremo na slabše.

Podajte mi svojo roko, vojak!

Igrajte se!

Ali ste videli kdaj ženo, ki ni bila podobna rani? Jaz je nisem videl nikoli. Take žene ni. Vse so podobne ranam, ker ljubijo nože. Nože ljubijo, ker se sveti rdeča kri bolj od solnea in meseca. Zrelemu človeku pa postane na svetu vse ostudno. Še solnce, mesec. Videl sem žene, ki so bile kakor zreli ljudje.

Sestra, žalostno je plakati pod plinovo svetilko. Slikarji vas danes nič več ne slikajo.

Vojak: »Gospodična, če bi me ne imeli radi, bi vam dal 40 Din!«

Sestra: »Že davno vas nimam rada, toda vsi ljudje delajo tako!«

Potem je preteklo nekaj let. Vsako leto je imelo 52 tednov in 365 dni. Na koncu vsakega tedna je bila zabava, na koncu vsakega dne dom. Vse drugo le: šivalni stroj in želodec.

Neko nedeljo je prišel delavec. Črn klobuk je imel in okorne roke. Rekel je sestri:

»Za ženo vas vzamem!«

Sestra se je ozrla na cunjice in vretenca. Potem se ga je oklenila in šla z njim daleč iz mesta; zunaj mesta, na polju, je stopila med žito in nebo.

»Bolna sem,« je zašepetala.

»Vsaj otrok ne bova imela,« je za tolažbo odvrnil z žalostnim glasom delavec.

Menda se je res poročila ž njim, saj ni jokala, kadar jo je tepel. Posedala je ob oknu in razmišljala:

V življenju je vse samo prihajanje. Nekaj pride, potem zopet gre; človek pa je sam.

Pod okni so se takrat igrali otroci in dvigali prstke k nebu. To je sestro še bolelo. To jo je privedlo do tega, da svojih misli o življenju ni izrekla na glas. Potem pa sem prišel jaz na svet. Tako sem kričal v zibelki, da bi nihče ne slišal, še jaz sam ne.

Zgodilo pa se je, da je prišel k nam vrag. Odpeljal nam je sestro in se vlačil ž njo celi dve leti po ulicah, barih in kavarnah. Niti na Sveti dan je ni pustil k nam. Sto ljudi je vodil k njej, da so jo učili nove filozofije.

Nekoč se je sešla z nekim pesnikom. Plačal ji je absint, ter jo prosil, da mu je pripovedovala svoje zgodbe, katere si je zapisoval v knjižico z usnjenimi platnicami.

»Draga prijateljica, težko življenje ste imeli, pripovedujte mi o svojih bolestitih in radostih!«

»Ne glejte me tako usmiljeno, gospod! Saj bi še kdo mislil, da sem nesrečna. Kakšna sentimentalnost! Samo učene psihološke knjige smatrajo izžite žene in stare vlačuge za trpeča bitja. Kakor vidite, sem popolnoma mirna. Mirna sem, kakor ves svet okrog vas. Zdi se mi, da vam mrzi vse to. Ljudje imajo radi tisto svoje usmiljenje, ker mu je za podlago tuja bolečina. O bolečini lahko govori, kdor se je urezal v prst in zvečer ne more delati. Rana nikoli ne govori o bolečini, ker je že več ne čuti. Prav za prav pa nam je to, kar mora biti, že končno vseeno.«

Pesnik se je ozrl nanjo ter zapazil, da je mrtva.

»Umor«, si je rekel in odhitel v mesto. Mesto je bilo polno reklamnih desk, ljudi in avtomobilov. Mnogo nepokopanih mrtvecev je hodilo sem in tja. Reklamne deske so bile od vrha do tal prelepljene s plakati: kino, konjske dirke, gledališča, sestanki in plesi. Sirene, ki so se zvijale na oglih in pele.

Pesnika je strašno zeblo in začutil je, da je pozabil vse svoje pesmi. Ko si je zavihal ovratnik in zagnal notes z usnjenimi platnicami proč, je z veseljem spoznal, da je navadni človek. Navadni človek ima en sam smoter: ohraniti si življenje. Brez obotavljanja je napisal:

OGLAS.

V tem mestu je bila ubita žena. Dognalo se je, da so jo oropali srca, oči in ust. Njeno truplo so raznesli v vse domove po vsem svetu. Zločinec mora biti kaznovan.

Živi vseh zemelj, združite se!

Človek.

Oglas je pribil na ogel s tremi solzami: z ljubeznijo, s sovraštvom in z upanjem.

Živi se zbirajo. Beli oblaki, drevesa in ljudje. Ves trg je en glas. Nebo in zemlja — dvoje oči, ki čitajo.

V tem trenutku sem se zaljubil, ljubica, vate.

Tvoje besede naj bodo: da, da, ne, ne!

Iz češčine prevedla S. T.

Oton Berkopec:

Ob pokopu

Le zvonite vsi zvonovi,
le zvonite bil in bom —

Solze ni v očeh.

Jočejo se le otroci,
jočejo se mamice,
jočejo se mladi fantki,
jočejo se ljubice.

Meni je na smeh.

Le jokajte, le iščite župnika.

Dosti žensk bo,
dolg pokop bo,
dolga bode libera.

Res, mladost je lepa bila,
res, ne bo je več nikdar,
zarja tiho je vgasnila,
za gorami je vihar.

Kaj mi mar je vse zvonenje
in ta dolga libera,
kliče me vihar, življenje,
strašno je, a ljubim ga.

Dušan Kermauner:

Rusija in mi

II.

Ob jutranji zarji meščanske družbe, ko je revolucionarna meščanska demokracija rušila fevdalizem in preustvarjala svet po svoje (francoska revolucija, 1848, 1905, 1918), je bila njena parola: svoboda, enakost, bratstvo — poedincem in narodom. Ne zanima nas tu, kako je bilo z idejami meščanske svobode, meščanske enakosti in meščanskega bratstva poedincev v resničnosti kapitalistične družbe. Meščanska demokracija je dala razdrobljenemu človeštvu, razdrobljenim, zatiranim in malim narodom tak ideal njihovega sožitja, ki je spopolnjeval ideal njihove emancipacije: nacionalne države, ena poleg druge, medseboj enakopravne, tekmujoče v plodnem udejstvovanju svojih sil. Oglejmo si, kako je s svobodo narodov, z njihovo enakostjo in bratstvom ob zatonu meščanske družbe.

Svet je porazdeljen, če abstrahiramo Unijo socialističnih sovjetskih republik, ki je radikalno odstranila nacionalno zatiranje in njihove gospodarske predpogoje, med štiri v popolnem smislu besede vladajoče narode: Združene države severne Amerike, Anglijo, Japonsko, Francijo. Te štiri velesile so faktični gospodarji položaja na zemeljski obli. Imamo sicer brezštevila

nominalno samostojnih držav, ki pa so vse v gospodarski odvisnosti od ene ali več imperialističnih velesil. Te vazalne podimperialistične države so seveda v različni meri uklenjene v njihove sfere. Odvisnost vseh evropskih kapitalističnih držav od Združenih držav severne Amerike se razlikuje od odvisnosti Italije od Anglije in ta zopet od one Albanije do Italije. Izvor te odvisnosti, temelj tega imperialističnega reda, je vlada finančnega kapitala, zato imenujemo to obliko nacionalne zaslužnenosti lahko finančno zaslužnenost.

Druga oblika nacionalne zaslužnenosti, na katero se pri nas večinoma še izključno misli, ko govorimo o nacionalnem zatiranju, je ta, da je v gotovo državo vključen teritorij, naseljen po drugem narodu (nacionalne manjšine in porazdeljeni narodi v Evropi).

Tretja oblika — najnižja, recimo — je kolonialna zaslužnenost, kjer zatirani narodi nimajo tudi nobenih formalnih pravic in se nahajajo pod popolnim »varuštvom« ene izmed imperialističnih držav.

Tako izgleda impresionistična slika imperialistične družbe, če odgrnemo pajčolane, za katere se skriva (Zveza »narodov« in nacionalistične fraze). Iz te impresionistične slike sicer ni viden eden najvažnejših fenomenov: obstoječa nasprotstva med imperialističnimi in podimperialističnimi državami (ki so pogojena in določena od smeri ekspanzivnosti njihovega kapitala), a ona nam kaže osnovo tega položaja družbe, teh odnošajev in nasprotstev med narodi: kapital, njegova koncentracija in njega izvor. Kapital je os, okrog katere se suče vse življenje v kapitalistični družbi in ki je določil tudi slehernemu narodu njegovo mesto v imperialistični hierarhiji. Zato so postali gospodarsko manj razviti narodi plen bolj razvitih, zato si je Evropa podredila druge kontinente, zato je bil evropski vzhod podrejen evropskemu zapadu, zato si Zružene države severne Amerike podrejajo Evropo. Za razdelitev sveta med nemškim in angleškim imperializmom (in ne za svobodo malih narodov ali za samoodlobo narodov), za novo porazdelitev sveta imamo oboroževanje in nove grupacije kapitalističnih držav.

To je imperializem kot sistem človeške družbe, ki predstavlja višjo fazo kapitalističnega razvoja. V tem sistemu imamo glede na porazdelitev sveta troje splošnih struj ali smeri.

Prva je za ohranitev po mirovnih pogodbah ustvarjenega položaja, za status quo, za dano »ravnovesje«. Ves pacifizem je — hočeš nočeš — uklenjen v te okove. Oficielno diplomacijo vseh kapitalističnih držav, katere naloga je, da spretno maskira imperialistični apetit in korake, ki vedno spreminjajo labilno ravnovesje, lahko smatramo za poklicno predstaviteljico te labilne smeri.

Druga splošna struja, ki jo odražajo takozvane »nacionalne« aspiracije poedinih kapitalističnih držav, stremi za celo vrsto spremenb danega ravnovesja, bodisi obstoječih mej ali sfer

upliva. Ta struja je lastna buržoazijam vseh narodov, njena opora so nacionalistično-šovinistična razpoloženja, njen cvet pa oboroževanje in iskanje zaveznikov.

Ti dve smeri predstavljata obe skrajni meji, med katerima se more gibati vsako stremljenje glede ureditve odnošajev med narodi, ki je vezan na kapitalistični sistem.

Tretja struja zavrača takò imperialistični status quo kot njega imperialistično spreminjanje in oživlja ideal svobode, enakosti in bratstva narodov, toda ne več kot iluzijo, na katero je bil ta ideal obsojen v meščanski družbi, kajti postavlja ga na razvaline te družbe. To mišljenje glede na porazdelitev sveta je lastno proletarskemu razredu, čigar zgodovinska vloga je razbitje kapitalističnih spon v razvoju človeštva, kot je bila vloga buržoazije razbitje fevdalnih okov. Kjer se uveljavlja proletarijat kot vladajoči razred, uveljavlja to svoje mišljenje v življenju. Od tu izhaja pomen ruske revolucije in Unije socialističnih sovjetskih republik za vsako osvobodilno nacionalno gibanje in tu se zopet začinja naš problem.

Kaj nas uči ruska revolucija?

Predvsem nam kaže novo metodo osvoboditve zatiranih narodov. »Prej je bilo običajno pojmovanje, da je edina metoda osvoboditve zatiranih narodov metoda odpada enega naroda od drugega, metoda njihove ločitve, metoda stopnjevanja nacionalne sovražnosti med delovnimi množicami različnih narodov. Sedaj lahko smatramo to legendo kot ovrženo... Oktobrska revolucija je z delom pokazala možnost in smotrnost proletarske internacionalne metode osvoboditve zatiranih narodov, kot edino pravilne metode, pokazala je z dejanji možnost in smotrnost bratske zveze delavcev in kmetov najrazličnejših narodov na podlagi prostovoljnosti in internacionalizma. Obstoj Unije socialističnih sovjetskih republik, ki je slika bodoče združitve delovnih ljudstev vseh dežel v enotno svetovno gospodarstvo, moramo smatrati kot direkten dokaz za to.« (Stalin v članku »Mednarodni značaj oktobrske revolucije«). Ruska revolucija nas uči združitve zatiranih množic vseh narodov, skupnega boja zatiranega naroda s proletariatom vladajočih narodov. Ne izoliran boj slovenskega naroda samega, temveč njega zveza s proletariatom Jugoslavije, Italije, Avstrije, imperialističnih velesil in z zatiranimi narodi ter razredi vsega sveta! Ne stopnjevanje nacionalne sovražnosti do italijanskih itd. delovnih množic, temveč skupen boj proti sistemu kapitalizma-imperializma, v katerem je izvor nacionalnega zatiranja!

Nadalje nam ruska revolucija razkriva vlogo buržoazije vladajočih in zatiranih narodov. Ruska revolucija je s črtanjem vseh carističnih in vojnih dolgov ter s socializacijo veleindustrije osvobodila Rusijo in vse njene narode finančne sužnosti zapadnoevropskemu kapitalizmu. To je bil seveda napad na sveto privatno lastnino francoskih in angleških kapitalistov, atentat na

»moralo«, »kulturo« in »civilizacijo«. Reakcija na ta atentat je bila blokada Rusije in intervencija armad »kulturnih« narodov z orožjem (1918 do 1921). Buržoazije vladajočih narodov se prostovoljno ne odpovedo svojih privilegijev napram zatiranim narodom — to je glede njih jasen nauk ruske revolucije. Kako pa je z vladajočimi razredi zatiranih narodov, ki izdajajo svojo razredno politiko za nacionalno politiko, za politiko, ki izraža in ščiti interese vsega naroda? To nam kažejo narodi, ki so se odcepili od Rusije po revoluciji, Finska, Poljska, Letska, Estonija in Litva. Pri teh narodih je buržoazija izvedla nacionalno osvobodjenje izpod jarma ruske buržoazije — postali so popolni vazali zapadno-evropskega imperializma, kateremu jih je v službo pognala zlasti bojazen pred socialno revolucijo. Lansko leto smo bili priče, kako je strah pred socialno revolucijo pognal kitajsko buržoazijo, ki se je borila proti kolonialnemu položaju kitajskega naroda, v naročje imperialističnih, nad Kitajsko vladajočih vellesil pod starimi pogoji. V zgodovini lastnega naroda imamo l. 1918., ko se je slovenska buržoazija v strahu pred socialno revolucijo brezpogojno podredila srbski. Nauk je zopet jasen: Buržoazije zatiranih narodov raje prodajo vso nacionalno svobodo, kot pa da bi se odpovedale svojim privilegijem, svojemu gospodstvu in s tem svojemu obstoju (kar je sicer naravno!). Ruska revolucija pa nam je podala še en primer, primer buržoazije, ki ji je bila vzeta oblast t. j. ruske buržoazije. To je primer, ki nam o buržoaznem nacionalizmu pove več kot vse drugo. Ruska buržoazija je prodajala ruski narod in »sveto Rusijo« v naprej vsakomur, kdor ji je hotel pomagati, da se zopet dokoplje do oblasti. Rusija brez Romanovih, Rusija brez fevdalstva in buržoazije, Rusija neodvisna od pariških in londonskih bank in borz, Rusija, ki je osvobodila svoj in druge narode — ni bila več njena. Ko je v Rusiji elementarna suša vrgla v glad trideset milijonov ljudi (1921), je glasil klic emigracije: Oboroženo intervencijo, nobene pomoči!

V dobi imperializma, ko je proletariat začel rušiti kapitalistični sistem, ne more buržoazija zatiranih narodov nacionalnega osvobodjenja teh narodov izvesti do konca. Buržoazija ne predstavlja več nobene revolucionarne, ustvarjajoče sile. Ona je nositeljica kapitalističnega sistema in nujno orijentirana na imperializem. Imperialistične koncepcije slovenske buržoazije so bankrotirale, njen današnji imperialistični eklekticizem je nesposoben, da pomakne tudi za malo naš nacionalni problem naprej in nas spravi iz močvirja ter dejansko tudi nikogar ne zadovoljuje več.

Zato orientacija na revolucionarno, protiimperialistično Rusijo ne le glede socialnega, temveč tudi glede našega nacionalnega osvobodjenja!

ZAPISKI

Gledališki zapiski

Ze v svoji razpravi o ruskem teatru sem skušal pokazati, kako se je razvijala in razvila v zadnjih petdesetih letih gledališka umetnost. Določeno smo lahko konstatirali, kaj je povzročilo, da je ena doba preskočila v drugo. Vse umetnosti so že pred vojno začele padati v razne izme. Do blaznosti se je gojila različnost oblike, ko je velikokrat ostala vsebina stara. Vsakdo, ki še danes misli, da je revolucija oblike že revolucija duha, se zelo moti. Kajti nikoli ne gre samo za obliko, ali samo za vsebino. Vsaka nova doba, ki se kot taka izoblikuje do posebnih znakov, s katerimi se razlikuje od prejšnje, nosi v sebi nekaj novega, različnega od prejšnjega. In za tisto posebno vsebino je treba najti dobi primeren izraz. To je že povedal Shakespeare v Hamletu in to tudi velja še danes. Vsaka umetnost je produkt svoje dobe.

Pisati danes o slovenskem teatru kot o gotovem, izrazitem teatru v svetovni umetnosti, je nemogoče. Vsa zgodovina in ves razvoj slovenskega teatra od prvih početkov do danes, je samo razvoj posameznih osebnosti, ki so se vzpele nad tisti povprečni nivo, ki mu pravimo slovenski teater. Mi zato ne moremo govoriti o slovenski gledališki umetnosti, ker te do sedaj še ni bilo. Govorimo samo lahko o velikem slovenskem igralcu Borštniku, o Verovšku itd. Gledališko umetniškega pokreta, ki bi dal zgodovini slovenske gledališke umetnosti izrazito, posebno lice, še do sedaj nismo imeli. Da me ne bo nihče napak razumel, opomnim na gledališko umetniški pokret Moskovskega hudožestvenega teatra — to je kolektiva, ki je v tej in tej dobi z vsemi svojimi posamezniki deloval kot svojevrstna enota v gledališki umetnosti. Zato lahko govorimo o stilu hudožestvenega teatra.

O stilu današnjega slovenskega teatra kot o nekaj izrazito našem, ne moremo govoriti. Kar se je razvilo od predvojne, je povečini epigonstvo nemškega ali ruskega teatra, v kolikor pa imamo originalnih pojavov, so redki in se pokažejo pri posameznih vprizoritvah in pri posameznih osebnostih. Značilen dokument teh razmer je bila uprizoritev Cankarjevega Hlapca Jerneja. Delo samo tvori tako po svojem jedru in po svoji obliki nekaj povsem novega, drugačnega kakor kaka Shakespearejeva komedija. Inscenacije so bile nekam konstruktivistične, režija in igranje pa sta se v glavnem sukala v naturalističnih okvirjih. Vsakdo, ki ima količkaj čuta skupnosti in harmonije, je strašno občutil prepad med režiserjem, in scenarjem in igralci. Kot nekaj neodpušljivo banalnega mi je ostala v spominu starikavo škripajoča klop, ki so jo postavili v II. sliki pred jajčnikovsko, tukaj nemogočo kuliserijo. Inscenator je stal 100 km od režiserja in igralci prav tako daleč od inscenacije. Dela pa pravzaprav ni bilo nikjer. Kot lutke so se gibali v glavnem v vseh tistih scenah in zato ni čuda, da je B. Borko vzkliknil v »Jutru«: Kaj pravzaprav je hlapec Jernej: Don Kichote ali revolucionar?

Nihče se takrat ni zavedal, da je Borko povedal osnovne besede za označbo našega teatra. Vprizoritev ni odgovorila, kaj je Jernej. Tavalala je v nemogočih, nejasnih vodah in v človeku ni vzbudila nobenega odgovora. To se pravi, da je potvorila celo avtorjevo besedo. Hlapec Jernej je revolucionar, ki je prehodil tisto težko pot od nezavednega proletarca do razrednega revolucionarja. Ko ga spoznanje dovede do revolucionarnega akta, pade kot žrtev, zakaj sam še je,

preveliko še je gospodarjev in nezavednih klečeplazih hlapcev, ki ga pomagajo vreči v ogenj. Tako je obenem hlapec Jernej tragedija revolucionarja v gotovi dobi, ko mora naprej — kljub vsemu. Jernej zgori, toda ogenj, ki ga je zapalil, ne ugasne nikoli več...

Da uprizoritev zadosti ideji, ki tvori v povesti enoto, je treba najti izraza za vse tiste besede, misli, za vso okolico, ki je v povesti v epični obliki vključena, gledališki izraz, gledališko obliko. Recimo prizor na sodnji, ko se hlapec Jernej mogočno povzpne do tega, da napove pogin »hiši pravice«, ki bo porušena tako, da ne bo ostal kamen na kamenu... Ta prizor potrebuje močnega ozadja, ker sicer so besede Jernejeve samo besede, ki jih nihče ne more podoživeti... Vse ostale osebe od kmeta, gostilničarja itd. do detektiva, dunajskega policaja itd. potrebujejo v teatru podkrepitve, ker teater ni pisana, ampak živa beseda: dejanje. Kar je v knjigi povest, to mora biti v teatru — drama. Zato potrebuje Hlapec Jernej močne inscenacije in originalne režije. Sodnja bi morala biti inscenirana (ne samo kulise, tudi ljudje) v vsem svójem bistvu, ker edino potem bi Jernejeve besede izzvenele revolucionarno in bi bila njegova aretacija utemeljena, njegovo revolucionarstvo res revolucionarstvo in ne don-kihotstvo. Pri naši vpriporitvi pa je bil Kosičev sodnik iztrgan iz sodnije in postavljen k beli mizi in belemu prtju. Zato je bilo vse tako dolgočasno, mrliško kot v mrtvašnici in zato prav dobro razumem Borkov vzklik.

Ker ima na koncu konca vsakdo pravico reči, da je lahko napisati svoje nezadovoljstvo, izliti jezo na uprizoritev, bom povedal svoj domislek, ki se mi je pri premijeri v teatru samemu porodil. Scena na sodnji: v ozadju na vzvišenem odru dolga sodnijska miza. Za njo sedé visokopravni sodniki. Pred njimi debele bukve paragrafov. Pred predsednikom križ, na obeh straneh mesto sveč: dve strojnici. Zadaž na horicontu velike, okrvavljene besede: *liberté, égalité, fraternité*. Spredaj na vsaki strani dva žandarja. (Modeli bi se lahko dobili v Glavnjači v Beogradu). V to sodnijsko razpoloženje bi se dalo še kaj pridjati, da bi bila sodnja popolna... Vprašam samo; ali bi še kdo po taki inscenaciji vprašal, če je Jernej don Kihot ali revolucionar. Prepričan sem, da ne... ker njegove besede, bi se v takem ozračju povzpele do dejanja... Oblika bi se znašla z jedrom.

Da pa zopet ne bo treba poslušati ugovora, ga povem sam: »Tega pri nas ni mogoče storiti. Mi smo »narodno in državno gledališče«. Te besede mi zakričijo vsi merodajni faktorji našega teatra. (Režiserji in igralci ne, ker ti niso merodajni faktor v našem teatru...).

(Dalje prihodnjič.)

Bratko Kreft

Franu Albrechtu — uredniku Ljubljanskega Zvona

Odgovor na njegov pamflet na »Gspana et consortes«, ki je izšel v 2. številki Lj. Z. za leto 1928, stran 128.

Albrecht po vsem tem, kar je napisal o »Gspanu et consortes«, ni zaslužil odgovora, če bi ne bila naša dolžnost, da razgalimo njegove vedoma izrečene neresnice. Napisal sem vedoma izrečene neresnice, ker poznam tiskovni zakon in mi ni niti najmanj do tega, da bi si nakopal tiskovno tožbo, če bi imenoval ta fakt z ono pošteno slovensko besedo, ki bi bila na tem mestu edino pravilna. Upam pa, da me bo tako Albrecht, kakor vsak bravec razumel kaj mu očitam.

Odgovarjal bom v istem redu, pravilneje neredu, kot je pisal Albrecht svoj pamflet; to radi boljše preglednosti ter da mi ne bo

mogel podtikati, da sem spravljal stvari v tako zvezo, v kakršni jih on ni izrekel.

1. Albrecht očita Gspanu, da je „po milosti svojih nekritičnih tovarišev tudi urednik »Svobodne mladine«. Da, Gspan je po volji svojih sotrudnikov urednik, a Albrecht po volji svojih gospodarjev, ker bi po volji svojih sotrudnikov nikdar ne bil. O kritičnosti Gspanovih »nekritičnih tovarišev« pa mislim, da se je mogel Albrecht že večkrat prepričati in menim, da se mu je to samo zareklo. Če pa res še vedno dvomi, sem prepričan, da ga bomo le še prekmalu (namreč zanj prekmalu) prepričali, da se je pač motil. Na »slušatelj filozofije« pa ne bom odgovarjal, dasi so taka sredstva precej umazana.

2. Albrecht imenuje Gspanovo pisanje »ošabno in grdo«; moje mnenje je, da se o Albrechtu z ozirom na njegovo ravnanje ne da pisati v drugačnem tonu. Če pa preberem njegov pamflet na Gspana, pa se mi Gspan kar zasmili, da je Albrechtu pripisoval še toliko razsodnosti in poštenja, da je pisal v takem tonu. Z Albrechtom bi se bilo potrebno pogovoriti v tonu Krpanove kobile!

3. Gspanove zmožnosti res niso »aksiomatično evidentne« (česar Gspan tudi ni nikdar trdil); pa vendar ne misli Albrecht, da so mogoče njegove?! Kajti o neaksiomatičnosti njegovih zmožnosti bi ga prav korenito prepričale izjave njegovih odličnih sotrudnikov — če bi jim hotel malo prisluhni.

4. Albrecht zavrača v nekem vzvišenem pisarjenju Gspanov očitev o svoji »previdnosti, neodkritosti in nezmožnosti«. Ali je ta Gspanova trditev res tako iz trte izvita, da se ne splača nanjo resno odgovarjati? (Gospod Albrecht to so težki očitki!)

a) O Albrechtovi previdnosti: Sam sem se mogel o tem večkrat prepričati, ko je vzel Albrecht kako mojo pesem, jo n. pr. pohvalil in me prosil, da še kaj prinesem — prav to se je dogodilo tudi Srečku Kosovelu, Ivanu Grahorju in Tonetu Seliškarju — ki jo je potem, ko se je posvetoval s kom? odklonil, češ, da je sicer dobra, da pa bi rad še kaj boljšega, da se mu ne zdi za Lj. Z. itd. Vse to, ko so mu ležale stvari že par mesecev v uredniški miznici. To je res prava božja previdnost, če niti ne govorim o njegovem lanskem in letošnjem proglasu na naročnike »Ljubljanskega Zvona«, kjer tako »prijetno« meša jugoslovanstvo in slovenstvo, da ne veš ali je tič ali miš. (Oboje g. Albrecht je nemogoče!)

b) O Albrechtovi neodkritosti: Samo tole vprašanje. Zakaj ni Albrecht sam pisal ocene o zadnji Golarjevi zbirki ali pa o Jarcu? In kje je ostala ocena Vodnikovih »Vigilij«? Naj odgovori na to.

c) O Albrechtovi nezmožnosti: Urednik, ki ni zmožen pridobiti naraščaja za svoj list in Albrecht tega ni znal — ni zmožen. Urednik, ki »odkrije« pesnika šele po njegovi smrti, ni zmožen. Urednik, katerega odklanja celo večina njegovih sotrudnikov ni zmožen — ali pa je tak genij, da njegova dela mi ubogi zemljani ne moremo razumeti.

5. Očitku o »političnih in familijarnih ozirih« se je Albrecht ognil in reči moram precej spretno. Mislim pa, da ne bi prav nič škodilo, če bi o tem kaj povedali Josip Vidmar, Miran Jarc, Vladimir Premru. To, kar se tiče familijarnih oziriv. Politični pa so dvojni, in sicer prvič literarno-politični, tudi o teh bi lahko marsikak njegov sotrudnik kaj povedal (tak literarno-političen ozir je tudi dejstvo, zakaj ni pisal ocene o Golarjevih in Jarčevih pesmih), drugič pa politični v vsakdanjem pomenu te besede, o tem pa sta najboljši dokaz njegova proglasa na naročnike in bravece »Ljubljanskega Zvona«.

6. Najbolj gorostasna pa je Albrechtova trditev, da je stal Gspan pred Zvonovimi vratmi, katerega uredništvo je njegove »netalentirane in nezrele produkte...« molče ignoriralo. To je čisto navadna — uresničnica! Resnica je namreč taka, da je Albrecht Gspana povabil po meni k sodelovanju in je Gspan na moje prigovarjanje res

nesel eno pesem Albrechtu, ki jo je odklonil z motivacijo, da je to matematika, obenem pa ga prosil, da naj še kaj prinese, na kar Gspana sploh ni bilo več blizu.

7. Albrecht piše, da je dala njegova nepovoljna ocena redakcije pesmi Srečka Kosovela Gspanu povod, da se je nad njim znesel. To ni res, ker bi Gspan v tem primeru zagovarjal v članku svojo redakcijo (kar je samo mimogrede omenil v zadnjem odstavku), ne pa »pisaril« o Albrechtovih zmožnostih in nezmožnostih ter njegovem odnosu do Kosovela.

8. Albrecht trdi, da ni res, da je stal Kosovel pred Zvonovimi vrati. Zakaj pa ni bilo v Zvonu nobene Kosovelove pesmi od nov. 1923 do dec. 1925, dočim jih je v tem času priobčeval drugje? (Mladika, Zenski svet. Mladina). Samo zato, ker je uvidel, da je pod Albrechtovim uredništvom nemogoče sodelovati pri »Ljubljanskem Zvonu«. In naj izdam še eno skrivnost, da se je največ iz tega vzroka, ker je Albrecht na bolj ali manj lep način odbijal vse mlajše literate od »Ljubljanskega Zvona« (pa ne samo nas, poglej spor med njim, Vidmarjem, Jarcem in Stano Kosovelom) ustanovila »Mladina«, katere naslednica je danes »Svobodna Mladina«.

9. Albrecht piše tudi o našem recitacijskem večeru na Šentjakobskem odru l. 1925. In prvi, da je takrat »spontano« povabil Srečka Kosovela k sodelovanju. Dovolj naj mi, da mu malo osvežim spomin. Povabil ni takrat samo Kosovela, temveč tudi Grahorja in mene, češ, da bi rad objavil nekaj pesmi mlajših literatov pod skupnim naslovom, kar je tudi storil v decemberski številki »Ljubljanskega Zvona«, in sicer pod naslovom »Iz zbirke mladih«, kjer je objavil po eno pesem Srečka Kosovela, Ivana Grahorja, Vinka Košaka in dve pesmi Franceta Vodnika. (Lj. Z. 1925, 705—708). V tej zvezi je tudi napisal tisto o »Gspanu et consortes«. Res pa je, da Gspan na tem večeru sploh ni sodeloval, kar mu lahko dokažem s tiskanim programom, če mi tako ne verjame.

10. Albrecht pravi, da je pesmi iz zapuščine Srečka Kosovela »priobčeval tem raje«, ker ni Gspanovi redakciji »posebno zaupal« in »ki je res prezrl marsikak biser«. Povedati moram, da nekaterih pesmi, ki so izšle po Kosovelovi smrti Gspan, niti kdo drugi od izdajateljev sploh ni videl, niti zanje vedel, kljub temu, da smo imeli vsi vpogled v pesnikovo zapuščino, ker jih v zapuščini, ki smo jo prejeli od dedičev ni bilo! Zakaj nam ni znano. Veselilo bi pa nas, če bi se ta stvar pojasnila. Dejstvo, da za te pesmi nismo vedeli, pojasnjuje tudi to, da je moral priobčiti Gspan radi »sistema« nekatero slabotnejšo stvar, in to pravič radi zaključnosti posameznih oddelkov in drugič, iz čisto tehničnih vzrokov. (Da je to večkrat potrebno, bi Albrecht kot urednik pač lahko vedel.)

11. Albrechtova trditev, da je trdil Gspan v svojem članku neresnico, po domače povedano, da je lagal (tudi Albrecht pozna dobro tiskovni zakon) in da je Gspanov članek »golo podtikanje in nevredno sumničenje«, je torej popolnoma neresnična, ker vse to je storil Albrecht sam, kar bo vsak pameten človek iz gornjih izvajanj lahko uvidel.

12. Ker je vprašal Gspan Albrehta, kam da meri z »Rilkejevimi epigoni«, mu odgovarja Albrecht zasmehljivo, da ne more pristevati Gspana po njegovih pesniških zmožnostih niti med epigone. Da je njegova trditev skrajno krivična in brez vsake podlage, se je lahko vsakdo prepričal, ki je bral kdaj Gspanove pesmi, obenem pa ne kaže drugega, kot Albrechtovo maščevalnost, ki je napisal to o Gspanu zdaj, ko ga je Gspan napadel radi Kosovela, medtem ko je prej vabil Gspana k sodelovanju; ali pa je tako slab urednik, da vabi k sodelovanju ljudi, ki jih po njih pesniških zmožnostih ne more pristevati niti med epigone! Tako ravnaje je — milo rečeno — skrajno nepošteno.

13. Gspan je s svojim dve in polletnim delom, kot sotrudnik in urednik »Mladine« in »Svobodne Mladine« ter kot urednik zbirke pesmi Srečka Kosovela že dovolj dokazal, da ne pomeni njegovo ime v slo-

venski književnosti »prazen zvok« in je torej tudi ta Albrechtov očitek samo grdo psovanje in omalovaževanje dela in truda slovenskega literarnega naraščaja.

14. V zadnjem odstavku svojega pamfleta daje Albrecht v nekakem pokroviteljskem tonu očetovske nasvete »Svobodni Mladini«. Mi smo za razne nasvete in pomoč vsakomur, ki pošteno misli, hvaležni. Albrechtove pa odločno zavračamo, ker so tudi le poza. Mirne duše nam lahko veruje, da vemo kam vodi naša pot in kaj je naša dolžnost.

*

Moj odgovor se bo zdel morda komu predolg. Napisal pa sem ga v tej obsežnosti, ne radi Albrechta, zanj nam je pač vseeno, temveč radi tega, ker je njegov pamflet značilna slika naših razmer. Do sedaj so nas zamolčevali kjerkoli so mogli, tajili so celo naš obstoj, premagati smo morali toliko ovir, da nam je bilo včasih že skoraj nemogoče nadaljevati naše delo. Danes pa, ko so uvideli, da našega dela ni mogoče zaustaviti, da nas s svojim zamolčevanjem ne morejo uničiti in da smo si že pridobili priznanje naše javnosti, pa so nam začeli pljuvati v obraz.

Albrecht in Ocvirk si lahko sežeta v roke. Bila sta prva, ki sta nas hotela oblatiti pred javnostjo.

Mi gremo naprej!

Vinko Košak,

sourednik »Svobodne Mladine« in bivši
sotrudnik »Ljubljanskega Zvona«.

Poslano

Odprto pismo uredniku „Jutra“ g. Stanotu Kosovelu

Z ozirom na notico v »Jutru« od 5. februarja stran 11, češ, da kljub prošnji več čitateljev »ne boste zavzeli stališča« o knjigi Ivo Sever: Oton Župančič, ki pa ga — vendar zavzamete z ugotovitvijo »dejstva«, da knjiga »nikakor ni na višini resne, literarno-kritične publikacije« in da gre potemtakem »prva beseda« ne morda, kot bi razsoden človek pričakoval, dnevniku, temveč — literarnim revijam... Vas s tem proglašam za ocenitev omenjene knjige nedoraslega kritika-šarlatana vse dotlej, dokler se jasno ne izrazite, po katerih premisah ste prispeli do zgoraj citiranega »dejstva«, t. j. dokler ne podprete Vaše trditve z stvarnimi argumenti v smislu literarno-kritične metode, na katero se pozivate.

Ta zahtevek utemeljujem še s sledečim: 1. ker bodo potem te Vaše strokovne ocene »razočarani« čitatelji knjige, ki Vas niso vprašali za »dejstvo« temveč za oceno, vsaj vedeli, čemu naj bodo razočarani; 2. ne glede na to bo šele za objavo Vaše ocene odstranjeno vse »nesporazumljenje«, ki je z objavo omenjene notice le še narastlo, čitateljem knjige pa se bo potem nje razodelo bistvo literarno-kritične metode; 3. ko sem Vam osebno izročil recenzijski izvod, ste mi ob priči sourednika svečano obljubili, da objavite recenzijo, kakor je to običaj celo nasproti neslovenskim knjigam... Pozivam Vas, da mi recenzijski izvod vrnete, v kolikor boste to svojo moško besedo prelomili in v kolikor ne bi sprejeli v obrambo pisateljskega poštenja in časti ponudenega Vam literarno-kritičnega dvoboja, na katerega Vam kličem: Hic Rhodos!...

V Zagrebu, 6. februarja 1928.

Ivo Sever

* Priobčujemo to »Poslano«, ki so ga odklonili naši dnevnikarji, ker smatramo, da ima vsakdo, ki se javno udejstvuje, tudi javno pravico izražati svoje mnenje. Za vsebino jamči seveda avtor sam. (Ured.)

Naročajte!
Berite!

NOVI ČAS

Izšla je prva številka „**Novega Časa**“, ki je izhajal celih trinajst let z imenom „**Čas**“ v Ameriki, kjer je vršil med tamošnjimi slovenskimi izseljenci važno izobraževalno delo. S preselitvijo v domovino hočemo stvoriti duhovno vez med tukajšnjim slovenskim ljudstvom in onim, ki prebiva v Ameriki in po ostalih predelih sveta ter se bori v pctu svojega obraza za vsakdanji kruh. Skrbeli bomo, da bomo nudili tudi najpriprostejšemu človeku, v čim lažje dostopni obliki možnost izobrazbe, ter tako premostili prepad, ki zeva danes med kmetiskim in delavskim ljudstvom in izobraženstvom. Vsakdo se mora zavedati, da je le s pomočjo izobrazbe mogoče zavzeti do vsake stvari svoje stališče, brez ozira na predsodke in pritiske političnih, gospodarskih in kulturnih organizacij.

NOVI ČAS

bo izhajal vsak mesec

forej

dvanajstkrat na leto

na najboljšem papirju in najlepši opremi.

Obsegal bo **40** strani in bo stal

letno 60⁻ Din.

Za ostale države v Evropi 15⁻ Din več.

Da omogočimo list vsakomur, tudi najpreprostejšemu človeku dovoljujemo

četrtno plačevanje po 15⁻ Din

Naročnino je treba plačati vnaprej.

Prva številka je že izšla, druga izide v parih dneh. Naročite takoj, ker smo jih tiskali samo v omejenem številu.

NOVI ČAS, Ljubljana, Breg 10-12.

Zahvalno pisanje g. Franu Albrechtu

Spoštovani gospod urednik!

Za Vaš cenjeni odgovor v »Ljubljanskem Zvonu« (1928, 128), se Vam prijazno zahvaljujem. Zlasti pa sem Vam hvaležen, gospod urednik, za vse očitke, ki ste mi jih v svoji sveti jezi blagovolili stresti na glavo in katere bi mogli z ozirom na Vaša leta in na Vašo pozicijo imenovati vsaj zelo neokusne. S tem revnim, kratkovidnim, neduhovitim in prostaškim tonom odgovora ste mi napravili uslugo, ker ste si javno napisali izpričevalo. Mislim, da zdaj ne bo nihče več podvomil o Vaših literarno-didaktičnih, uredniških zmožnostih. Hvala bogu, da gremo po četrtem letu dela lahko mirno preko Vašega polnozvočnega imena.

Za nadaljno naklonjenost
se Vam priporoča

Alfonz Gspan,

»slušatelj filozofije in po milosti
svojih nekritičnih tovarišev tudi
urednik Svobodne Mladine.«

V Ljubljani, dne 24. febr. 1928.

Anton Ocvirku

Kaj vse pomeni Soerglovih ocvirkov ponatis nam zlati Slovenci, mladi literatje, to bo treba še spoznati, ker z Dunaja v »Slovenčevo« rubriko »za srce in dúha« spustila tega je ogromen kup nezatna muha.

V. P.

Na Dunaju živi možič,
ki misli da je tič
pa je le prašiča pobirk
— ocvirk.

Prosto po Prešernu — Mušketir.

Razprava Lojzeta Udeta: Kaj je narod in ali smo Slovenci narod ali ne? se bo nadaljevala v prihodnji številki.
